

Tweede Advies Bruinvisonderzoek

Prof. Dr Jaap van der Meer^{1,2,3}, Prof. Dr Herman Eijsackers³, Jan Haelters⁴

Juli 2019, Yerseke

1 VU Universiteit, Amsterdam

2 Koninklijk NIOZ, Postbus 59, 1790AB Den Burg, Texel

3 Wageningen University and Research, postbus 9101 6700 HB Wageningen; Jaap.vandermeer@wur.nl; Herman.Eijsackers@wur

4 Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, OD Natuur, 3de en 23ste Linieregimentsplein, B-8400 Oostende, België; jhaelters@naturalsciences.be

Samenvatting

Deze notitie geeft een vervolg aan het Eerste advies Bruinvisonderzoek (Van der Meer et al. 2016) in de vorm van negen aanbevelingen.

1 Inleiding

Het Nederlandse Bruinvisbeschermingsplan (Camphuysen & Siemensma, 2011) heeft de onderbouwing gegeven van het beleidsgerichte onderzoek naar de Bruinvis dat het afgelopen decennium is uitgevoerd. In 2016 hebben wij de overheid geadviseerd hoe dit onderzoek voort te zetten, welke verdiepingen nodig zijn en waar onderzoek als voltooid beschouwd kan worden (Van der Meer et al. 2016). Op basis van dit advies is het onderzoek al deels bijgesteld. In de eerste helft van 2019 zijn vier bijeenkomsten gehouden met alle betrokken bruinvis-onderzoekers, met de bedoeling om op basis van onze adviezen en van recent verkregen inzichten te discussiëren over de verdere invulling van het beleidsgerichte bruinvis-onderzoek. Mede op basis van deze uitwisseling van informatie en ideeën kan dan een vernieuwde versie van het Bruinvisbeschermingsplan geschreven worden.

In deze notitie geven wij naar aanleiding van deze bijeenkomsten als update van ons eerder advies uit 2016 een aantal aanbevelingen betreffende toekomstig onderzoek.

De aanbevelingen zijn gerangschikt volgens dezelfde categorieën als gebruikt in ons eerste advies.

Bij de verschillende expertsessies viel ons op dat veel onderzoekactiviteiten werden gepresenteerd vanuit een grote toewijding en bevoegenheid voor de bescherming van de bruinvis, maar veel minder vanuit de gedachte op welke wijze de resultaten van dit onderzoek zouden kunnen worden gebruikt in een beter beleid en beheer van bruinvissen. Wij hebben dit als uitgangspunt van onze hieronder vermelde aanbevelingen. Niet genoemd onderzoek is dus wel degelijk interessant, maar het is voor ons onvoldoende duidelijk of en hoe dit in beleid en beheer kan worden gebruikt, gegeven de beschikbare onderzoeksbudgetten.

Wij realiseren ons dat een deel van de aanbevelingen alleen gerealiseerd kan worden als andere dan de directe betrokken beleidsdirecties van de verschillende ministeries bereid zijn hun medewerking aan specifieke acties te verlenen. De commissie is ten volle bereid in inhoudelijk overleg hierover een ondersteunende rol te spelen.

Tenslotte willen wij benadrukken dat voor de aanbevelingen geldt dat zoveel als mogelijk internationale stroomlijning nagestreefd zou moeten worden, met name voor het vastleggen van een monitoringplan.

2 Strandingsonderzoek (onderzoek aan gestrande bruinvissen)

Aanbeveling 1 Publieksgericht strandingsonderzoek

Het strandingsonderzoek kan in belang toenemen als het publiek beter wordt ingeschakeld om gegevens over gestrande dieren aan te leveren. Middels een voorlichtingscampagne, te denken valt bijvoorbeeld aan posters bij strandpaviljoens, kan duidelijk gemaakt worden wat aangeleverd kan worden. Zo zouden foto's altijd nuttig zijn, omdat ze informatie kunnen geven over ontbindingstoestand, geslacht, grootte, gezondheidstoestand voor de dood (vb. mager-dik), en eventueel zelfs doodsoorzaak.

Het (geïnteresseerde) publiek zal gemotiveerd blijven om strandingen te blijven aanmelden als er duidelijke terugkoppelingen komen vanuit de onderzoekswereld. Te denken valt aan jaarlijkse aantrekkelijk vormgegeven rapportages (zie bijvoorbeeld Haelters et al. 2019), toogdagen etc.

Het is aan te raden dat de foto's aangeleverd door het publiek geanalyseerd worden door een panel van experts, waaronder de personen die de autopsies uitvoeren. De autopsie van dieren kan als ijk materiaal dienen voor dieren waarvoor enkel foto's beschikbaar zijn.

Het voorzien van middelen (vb. telefoon) aan mensen die geregeld het strand bezoeken en meldingen doorgeven, lijkt niet erg nuttig.

3 Populatiestatus

Aanbeveling 2 Definieer duidelijker het doel van de NCP vliegtuigtellingen

Zoals in ons eerder gegeven advies al gesteld, leveren op zichzelf staande jaarlijkse tellingen van het NCP weinig informatie op over de populatieomvang, gezien de grote ruimte-tijd variatie in bruinvisvoorkomen zoals gebleken is uit de SCANS surveys. Alleen internationaal gecoördineerde populatiebrede tellingen kunnen totale populatieomvang schatten en mogelijk inzicht geven in grootschalige seizoensbewegingen.

Als de surveys bedoeld zijn om relatief kleinschalige patronen in tijd- en ruimte in bruinvisvoorkomen te beschrijven en mogelijk te modelleren (bijvoorbeeld ten behoeve van vergunningsverlening) zal beter onderzocht moeten worden of dit doel te realiseren valt met de huidige inspanning. Mogelijk kan het lopende CBS onderzoek hier iets over zeggen.

Aanbeveling 3 Internationale aanpak van zeetrektingen

De geïntegreerde en internationaal op elkaar afgestemde rapportage van de strandingen waar nu, mede op basis van ons eerder advies, aan gewerkt wordt (IJsseldijk, mondelinge mededeling) zal de waarde van dit type werk sterk vergroten. Dezelfde aanpak zou ook voor het zeetrekonderzoek gevolgd kunnen worden.

Aanbeveling 4 Populatie dynamica

Informatie over populatieaanwas, bijvoorbeeld door middel van het bepalen van zwangerschapsfrequentie en geboorte-aantallen, lichaamsgroei en overleving kan beter en eerder inzicht geven in de populatiestatus dan tellingen alleen kunnen bieden. Leeftijdsanalyse op basis van tandstudies zou hier een rol kunnen spelen.

Dit type gegevens kan ook een bijdrage leveren aan het onderzoek naar de voedselsituatie (zie aanbeveling 8) en het contaminantenonderzoek (aanbeveling 5)

Aanbeveling 5 Registratieplicht bijvangsten

Om zicht te krijgen op het werkelijk aantal door vissers gevangen bruinvissen zal een meldingsplicht behulpzaam zo niet noodzakelijk zijn. Er bestaan bij de commissie namelijk twijfels over de lage schattingen van bij gevangen bruinvissen in Nederland, als deze vergeleken worden met de in buurlanden gerapporteerde aantallen, onder meer uit strandingsonderzoek. Een en ander valt mogelijk te realiseren als onderdeel van de recent ingevoerde discardregeling.

Ons eerder advies om ook op zee bijgevangen bruinvissen aan te landen en voor sectie aan te bieden blijft een prioriteit. De commissie biedt aan een gesprek hierover met de Directie Visserij te ondersteunen.

Een beter beeld van de toestand van de zowel op open zee als in de kustzone gevangen bruinvissen (gezondheidstoestand, leeftijd, geslacht- en leeftijdsverhouding, contaminatieniveau, voedselkeuze en eventuele pathologische afwijkingen) in vergelijking tot de gestrande exemplaren, zal het mogelijk maken vast te stellen of de gestrande dieren een representatief beeld vormen van de totale populatie zoals momenteel verondersteld wordt.

4 Bijvangsten

Zie Aanbeveling 5

5 Onderwatergeluid

Aanbeveling 6 Onderzoek bewegingen van bruinvissen voor, tijdens en na hei-activiteiten

Voor het inschatten van (relatieve) lokale dichtheden voor, tijdens en na heiactiviteiten is een hoge spatiele en temporele resolutie van monitoring vereist. Passieve akoestische monitoring (PAM), bijvoorbeeld d.m.v. Porpoise Detectors – PoDs, kan hier soelaas bieden. Het verdient aanbeveling een goedkoper systeem voor verankering te ontwikkelen.

Verder geluidsschade-onderzoek (monitoring) wordt weinig zinvol geacht, wat niet wegneemt dat onderzoek aan dieren in gevangenschap zeer nuttig kan zijn.

6 Contaminantenonderzoek

Aanbeveling 7 Aansluiting bij OSPAR

Het huidige contaminantenonderzoek heeft primair als doel de vinger aan de pols te houden ten aanzien van de ontwikkeling van trends en de signalering van nieuwe ontwikkelingen.

Dit onderzoek zou aan waarde kunnen winnen, en een grotere omvang en structurele opzet rechtvaardigen als het aan zou sluiten bij OSPAR initiatieven om de contaminanten-monitoring aan water, sediment, ongewervelden en koudbloedigen (vissen) uit te breiden met de bruinvis.

Bruinvissen zijn top predatoren, hebben een algemene en brede verspreiding in de Noordzee, hebben een vetreserve en een relatief lange levensduur zodat accumulatie van persistente contaminanten effectief gemonitord kan worden. Dit zou gecombineerd kunnen worden met een beperkte uitbreiding van de contaminanten monitoring van commerciële vissoorten met vissoorten die momenteel hoofdbestanddeel van het dieet van in Nederland gestrande en onderzochte bruinvissen vormen.

7 Algemene bedreigingen en ecologisch onderzoek

Aanbeveling 8 Voedselsituatie in kaart brengen

Het in kaart brengen van de voedselsituatie voor de bruinvis in (ten minste) de Nederlandse wateren kan duidelijkheid en duiding geven over de aantalsontwikkelingen en daarmee over de staat van instandhouding.

Het is nuttig om de verspreiding van de belangrijkste prooisorten in kaart te brengen, net als de seizoensale en jaarlijkse trend in het voorkomen ervan. Aandacht dient uit te gaan naar (mogelijk) stapelvoedsel, waaronder wijting, haringachtigen, grondels en zandspieringachtigen. Deze gegevens

kunnen vergeleken worden met de resultaten van andere monitoring, onder meer van vliegtuigtellingen, zeetrekellingen en strandingen, en mogelijk een verklaring bieden voor seizoenale of jaar-tot-jaar verschillen in voorkomen, of zelfs voorkomen van verschillende levensstadia.

Aanbeveling 9 Dieren in gevangenschap

Dit type onderzoek is zeer waardevol voor het beter begrijpen van de onderliggende biologie van de bruinvis, maar dient projectmatig uitgevoerd te worden. Dit is geen monitoring maar gericht wetenschappelijk onderzoek.

Referenties:

Camphuysen C.J. & M.L. Siemensma (2011). Conservation plan for the harbour porpoise *Phocoena phocoena* in The Netherlands: towards a favourable conservation status. NIOZ Report 2011-07, Royal Netherlands Institute for Sea Research, Texel.

Van der Meer, J, H. Eijsackers & J. Haelters (2016) Eerste advies Bruinvisonderzoek. Ongepubliceerde notitie.

Haelters, J *et al.* (2019) Strandingen en waarnemingen van zeezoogdieren en opmerkelijke andere soorten in België in 2018. KBIN, Brussel